

Vogelwaarnemingen – Regio Zuid Antwerpen Februari - april 2017

Luc Van Schoor - Vogelwerkgroep ARDEA

Gedurende deze 3-maandelijke periode werden er in het ARDEA werkingsgebied niet minder dan 7.355 vogelwaarnemingen ingevoerd door 188 waarnemers !

In de top drie van de ingevoerde waarnemingen was deze keer Johan Claessens de onbetwiste koploper met 980 inzendingen, gevolgd door Wouter Van Assche met 628 en Danny Jonckheere met 504 inzendingen.

Het was een bijzonder druk voorjaar voor onze vogelwerkgroep. De ARDEA agenda bevatte dan ook een gevarieerd aanbod van activiteiten :

- de slaapplaatstelling van halsbandparkiet in het Kielpark
- de maandelijkse INBO winter-watervogeltellingen
- plaatsen van nestenkasten voor steenuil en torenvalk
- de 10de lentetrekellingen Hobokense Polder
- het MIBOS (middelste bonte specht) onderzoek (zie soortbespreking)
- blauwe reigertellingen in het Schoonselhof-Antwerpen (zie soortbespreking)
- het selectief broedvogelonderzoek voor een project van de stad Antwerpen in drie Wilrijkse deelgebieden: Klaverblad-Hollebeek, Kleine Struisbeekvallei en Fort VI
- de eerste broedvogelmonitoring in het Uilenbos-Hove, het toekomstig door Natuurpunt beheerd gebied
- SLOW excursie naar het Viersels Gebroekt.

Het grote aantal ingevoerde vogelwaarnemingen is mede het gevolg van bovengenoemde activiteiten, in het bijzonder het ARDEA broedvogelonderzoek en de lentetrekellingen. In dit verslag werd gepoogd om de belangrijkste soorten en gegevens te bespreken. Ondanks de aandacht voor details is het mogelijk dat er ongewild foutjes zijn opgetreden – daarom, dank voor elke positieve reactie.

Soortenbespreking

In totaal werden in de ARDEA regio 137 vogelsoorten waargenomen, gevolg van de talrijke inzendingen van een toenemend aantal waarnemers, waarvoor onze welgemeende dank. Dit verslag behandelt een persoonlijke selectie van 42 soorten.

Fuut was, als solitaire wintergast, tot 20 april present op Fort VI-Wilrijk (LVS, GB, HB, UA, LS, VDS), Fort VII-Wilrijk (AW, LVS), Fort VIII-Hoboken (DJ). Futenparen met jongen waren te zien op Fort V-Edegem (AJ, JC, LJ, LS, MH, WVA) en voor de eerste maal op het Mastvest-Antwerpen (PB, LS, LVS, MM).

Dodaars is met een totaal van ca 10 broedkoppels een vaste broedvogel in de Hobokense Polder. Op andere plaatsen is deze kleinste fuut eerder een onregelmatige of occasionele broedvogel. Als wintergast was hij buiten de Hobokense Polder ook present in het waterbekken van Aquafin/Antwerpen Zuid met max 3 ex in februari (PB), 1 ex op Fort VI-Wilrijk op 15 maart (LS), 1 ex op een plasje bij Groen Neerland-Wilrijk op 10 maart (RV).

Baltsende vogels waren te zien op de Parkvijver Den Brandt-Antwerpen op 15 maart (JV) en op de kasteelvijver Cleydael-Aartselaar waar ze

mogelijk gebroed hebben na 20 april (LVS).

Een **roerdomp** vloog op 11 maart op het Broekskot/Hobokense Polder over de nieuw gegraven geul van de éne rietkraag naar de andere (MM).

Op 21 april vlogen 2 **koereigers** in noordelijke richting over de Kerkeveldstraat-Wilrijk (JE).

Ondanks de duidelijke toename van **grote zilverreiger** in Vlaanderen bleef zijn aanwezigheid in de Antwerpse Zuidrand beperkt tot 4 waarnemingen van telkens 1 ex tussen half februari en half maart in de Hobokense Polder (VI, DJ, PP, AVL) en 1 overvliegende vogel te Mortsel op 7 april (AV).

Op 15 april werden er tijdens de jaarlijkse ARDEA broedvogeltelling van de **blauwe reiger** in de kolonie van Schoonselhof-Antwerpen 47 bezette nesten geteld door de 7 waarnemers. We verheugen ons op een duidelijke toename van het aantal broedkoppels + 9 of 13% meer in vergelijking met 2016 (38 broedparen) wat resulteerde in een aantal nieuwe nesten (kleiner van omvang). Alhoewel broedresultaten van de kolonie ontbreken, vermoeden we dat de voorbije zachte winters en een succesrijk voorafgaand broedseizoen

Rode wouw - Foto: Wim Dirckx

IJsvogel in de Polder - Foto: Dirk Vandorpe

deze toename gunstig beïnvloeden. We stellen een lichte vermeerdering vast van het aantal nestbomen: 24 t.o.v. 22 in 2016. Het aantal bezette nesten nam in 6 dennen nog toe (max.4 broedparen in 2 dennen) Ook werd in één vrijstaande den langs de gerooide waterkant genesteld, wat mogelijk duidt op een gebrek aan geschikte nestbomen. De recente beheerswerken langs de vijvers en gracht in het Engels (kolonie) bos, hadden gelukkig geen nadelige invloed op de reigerpopulatie. We danken daarbij Patrick Dictus, deskundige natuur en beheer Stad Antwerpen die begin februari, op vraag van vwg ARDEA, de werken liet opschorten om onnodige verstoring te vermijden.

De eerste **purperreiger** van dit jaar trok op 30 maart langs de trektelpost Hobokense Polder (LVS). Nadien volgden langs de Scheldevallei-Burcht nog 1 ex op 11 april (LVS, WDW, MM) en 1 ex op 29 april (MM).

Tussen half februari en eind maart trokken in totaal 103 **ooievaars** over het zuidelijk grensgebied van Antwerpen, tussen de Schelde en Hove. Het betrof meestal een klein aantal van 1 tot 9 ex (DJ, LVS, JCe, JP, AV, PH, JD, WVA), uitgezonderd een mooie vlucht van 71 ex op 1 maart over Edegem (WVA).

Er waren deze lente meer doortrekkende **zwarte wouwen** te zien dan vorige jaren. De eerste vloog op 30 maart over de Hobokense Polder (MM). Op 29 april trokken kort na elkaar 2 ex over Edegem (WVA). Op 30 april, 2 ex over Hove (SVB, IVB), maar het beste moest nog komen in mei – zie volgend verslag (MM, LVS).

Tijdens deze driemaandelijke periode werden in totaal 7 overvliegende **rode wouwen** opgemerkt. Op 28 februari, 16 en 22 maart over Mortsel (AV), op 4 maart over Edegem (SL), op 11 maart over de Antwerpse Ring/Berchem (KL), op 4 april langs de trektelpost HP (LVS, MM) en over UMICORE-Hoboken (WD), tenslotte nog 1 ex over Hove op 17 april (DVG).

Tijdens de lentetrekkingen Hobokense Polder werd op 28 maart en 11 april een **havik** (met prooi) waargenomen die vanaf de Kruibeekse Polder het Polderbos overvloog (LVS, WDW).

Een **visarend** trok op 28 maart langs de Hobokense Polder in noordelijke richting (LVS, WDW)

Naast de **slechtvalken** met habitats in UMICORE-Hoboken, Agfa-Mortsel en Borgerhout, die regelmatig in het Antwerpse jagend of baltsend te zien waren, ging onze speciale aandacht naar een mogelijk broedgeval op de toren van de Christus Koning kerk-Kiel binnen het ARDEA werkingsgebied. Op 3 maart waren op de CKK toren en overvliegend in totaal 5 slechtvalken te zien (MM). In dezelfde maand werden nog baltsgedrag en paringen waargenomen waarbij een tweedejaars, geringd wijfje uit het Brusselse betrokken was (MM, LVS, JVR, WDW, GM, PB). Mede door de hulp van het Fonds voor Instandhouding van Roofvogels (FIR) werd een noodnestkast geplaatst op één van de torenpijlers. Bij een controle van de nestkast en omgeving, later in mei, bleek dat het om een mislukt broedgeval ging (MM, ES, LVS). Meer daarover in volgend

driemaandelijks vogelverslag.

Een **smelleken** vloog over het Nachtegalenpark (Vogelzang) op 10 maart (JV).

In de periode van 16 februari tot 13 maart vlogen in totaal 385 **kraanvogels** over het Kiel en Hoboken, Edegem en Mortsel (FR, JP, KM, MH, SVB, TS, WDW, WK, WVA). De grootste groep van 151 ex vloog op 27 februari over Moretusburg-Hoboken (JP).

Op 30 maart zat een **kleine plevier** in zijn broedbiotoop bij UMICORE-Hoboken (KDK).

Tijdens de trektellingen Hobokense Polder werden drie maal doortrekkende **regenwulpen** opgetekend: 1 ex op 19 april (LVS) 5 ex op 20 april (MM) 2 ex op 23 april (LVS, WDW)

Naast de waarnemingen van overwinterende **houtsnippen** in de Hobokense Polder (BM, AVL) en in Fort VII-Wilrijk (AW) waren er eindelijk nog eens 3 opvliegende vogels aanwezig op 18 februari in Vogelzang, één van de Antwerpse kasteelparken (JV). Voorts werd er op 23 maart nog een raamslachtoffer gevonden aan het Hof Van Tichelen-Kiel (RVH).

Bij **holenduif** geldt in grote mate hetzelfde commentaar als bij boomklever (zie daar). Deze weinig opvallende hollenbroeder is in klein aantal (5-10 ex) alleen present in de oude parkdomeinen als Den Brandt, Klaverblad, Vogelzang, Uilenbos, Schoonselhof, Hof ter Linden, Fort VI en ook Hobokense Polder. Het gevaar bestaat dat de soort uit sommige gebieden (o.a. Vogelzang) wordt verdreven door de toename van broedende kauwen.

Een jagende **kerkuil** werd op 14 februari rond 7 uur 's morgens gespot nabij Klaverblad-Wilrijk (PH) en een vogel riep op 3 april rond middernacht in de wijk Koornbloem-Wilrijk (LVS). Spijtig genoeg werd er ook een dode kerkuil gevonden langs de Groenenhoek-Aartselaar op 26-27 februari (NS, PH).

Tijdens de vogeltrekking vloog er op 27 maart een **velduil** over de Hobokense Polder (MM).

Eén tot twee **ijsvogels** pleisterden dit voorjaar in de Hobokense Polder (AVL, BM, DJ, JVV, MM, ML, GM, PB, SD, WM) in Fort V-Edegem (LS, WVA) in Campus Drie Eiken-Wilrijk (SB) en in het Schoonselhof-Antwerpen (LA). Op Fort VI-Wilrijk noteerden we een broedgeval (LS, LVS, GB, UA, RV).

Op 29 april werd tweemaal de kenmerkende zang van **draaihals** gehoord vanuit rand struikzone van het Uilenbos -Hove (LVS)

Doordat vogelwerkgroep ARDEA dit voorjaar bij het broedvogelonderzoek speciaal focuste op **middelste bonte specht** (MIBOS) werden meerdere waarnemingen ingevoerd in verschillende, voor deze soort, geschikte biotopen in de regio. Zo werd de aanwezigheid in het Uilenbos-Hove bevestigd met 2 broedparen (LVS, KDL, JC, GB, NS).

In Klaverblad-Wilrijk werd zoals in 2013, een balsend paar waargenomen plus een 2de mannetje (2de koppel ?) Door de ontoegankelijkheid van dit privé domein is het moeilijk om concrete broedgegevens te verzamelen van deze moeilijk waarneembare soort (LVS, JP, WS, GB, KDL, WVS, WDW, LS). Op 10 april ontdekten we in een niet toegankelijk privaat domein te Hemiksem, langs de rand van het ARDEA gebied, een nieuw MIBOS broedpaar (LVS, SVK). Omwille van mogelijk onnodige verstoring werden meerdere waarnemingen vervaagd ingevoerd.

De **kleine bonte specht** werd gedurende de ganse periode waargenomen in de gebieden Uilenbos-Hove (SVB), Fort VII-Wilrijk (NS en AW), Klaverblad-Wilrijk (LVS, WS, GB) en in de Hobokense Polder (LVS, GB, LA, BM, DJ). Het betrof meestal een roepende vogel.

Tijdens de topdoortrek van **gierzwaluw** toerden er op 29 april in totaal 45 ex boven de Hobokense Polder (MM, BM).

Met slechts 3 waarnemingen van overvliegende vogels in maart, was **boomleeuwerik** een weinig opgemerkte doortrekker in de Antwerpse regio. 1 ex op 7 maart over Mortsel (AV), op 12 maart 1 ex Romeinse

Tekening: Hubert Vandeloo

Put-Edegem (LS) en 1 ex nabij Campus Drie Eiken-Wilrijk (JE).

Overtrekkende **boompiepers** worden vaak niet op soort herkend. Er werden dit voorjaar slechts twee waarnemingen ingevoerd: 1 vogel in de Hobokense Polder op 31 maart (GM) en 3 ex. over Hove vliegend op 30 april (SVB).

Naast een 10-tal waarnemingen van solitaire **grote gele kwikstaarten** in Zuid Antwerpen, noteerden we ook 2 observaties van mogelijk broedverdachte vogels: 1 ex met transport van voedsel of ontlasting langs Aartselaarstraat-Edegem op 16 april (WVA) en 1 man foeragerend langs beek nabij Kasteel Cleydael-Aartselaar op 20 april. (LVS)

Een zingende **gekraagde roodstaart** was op 21/4 present langs de Benzineweg-Hobokense Polder (DJ).

Een mannetje **roodborsttapuit** pleisterde op 4/3 langs de Schelde nabij de d'Herbouvillekaai-Antwerpen (PB).

Op 29 maart werd een zingende 1ste winter **pallas' boszanger** ontdekt in de centrale Hobokense Polder (LVS, GB). Aanvankelijk rees er nog enige twijfel over de determinatie van deze zeldzame wintergast. Dank

zij nauwkeurige observatie van uiterlijk, gedrag en enkele duidelijke foto's werd deze kleine telg van de phylloscopus-familie op juiste naam gebracht. Dit werd door de waarnemingen van een aantal vogelfreaks die nog dezelfde namiddag of later, tot 31 maart, waren opgedaagd, de laatste dag dat de vogel daar werd waargenomen. Dit is een nieuwe soort voor de Hobokense Polder

Op 23 april pleisterde een mannetje **bonte vliegenvanger** in Hove (SVB).

Boomklever: bij het recente broedvogelonderzoek rond Middelste Bonte Specht (MIBOS) bezochten de ARDEA waarnemers de voornaamste parken en kasteeldomeinen met een oud loofbomenbestand, de ideale habitats voor boomklever. Deze gespecialiseerde holenbroeder is nog vrij algemeen in de zuidelijke Antwerpse kasteelparken Den Brandt, Middelheim en Vogelzang, waar naar schatting 15 à 20 broedparen aanwezig zijn (LVS). Voorts komt deze klever ook in klein aantal (2 – 5 paren) voor in de domeinen Hof ter Linden-Edegem, Uilenbos-Hove, Cleydaelhof en Golf Cleydael-Aartselaar, Klaverblad en Steytelinck-Wilrijk, Park van Hove, Schoonselhof-Antwerpen, Hobo-

kense Polder en de Forten 5, 6 en 7. In domein Het Recreatief -Wilrijk ontbreekt de soort de laatste 2 jaren. In dit parkbos is halsbandparkiet als recente holenbroeder een mogelijke concurrent.

Tijdens de voorbije zachtere winter kwam **goudvink** slechts éénmaal in de kijker: 1 man en 2 wijfjes op 2 februari in het centraal deel van de Hobokense Polder (PB).

Barmsijs was dit voorjaar in het ARDEA werkingsgebied een schaarse doortrekker en wintergast. We onderscheiden twee vormen: de grote barsijs, de Noord-Scandinavische nominaatvorm en de wat donkerder kleine barsijs, broedvogel van Midden-Europa die in klein aantal aan onze kust en in de Hoge Venen tot broeden komt. In de vlucht zijn beide ondersoorten nauwelijks te onderscheiden, waardoor ze als barsijs spec worden bepaald. 1 kleine barsijs op 14 april pleisterend in Hobokense Polder (LVS, MM), 2 barsijs spec. vlogen op 23 april tijdens de trektelling langs de Hobokense Polder (LVS, WDW)

Op 14 maart vloog 1 **kruisbek** over Fort V/Edegem (LJ).

Exoten

Zoals elders in Vlaanderen het geval is, wordt ook in onze regio een steeds toenemend aantal exoten vastgesteld, meestal verwilderde exemplaren uit privé-collecties e.d.

Eén kleine selectie uit de waarnemingen:

Alexanderparkiet 1 ex. 7 april in Hove (CB)

Fenologie

Hierbij een selectie van de aankomstdata van zomervogels in het ARDEA werkingsgebied.

Enkele vroege waarnemingen van tiftjaf, zwartkop en tuinfluiter werden niet opgenomen in de lijst omdat het waarschijnlijk overwinterende vogels betrof, of verwarring mogelijk was met een andere gelijkaardige vogelsoort.

Eerste aankomstdata 2017 zomervogels in de ARDEA regio:

Ooievaar	10 februari	Mortsel	AV
Roodborsttapuit	4 maart	Aquafin-Antwerpen	PB
Tiftjaf	4 maart	Hobokense Polder	PB
Boomleeuwerik	7 maart	Mortsel	AV
Grote lijster	12 maart	Klaverblad-Wilrijk	LVS
Zwartkop	18 maart	Hobokense Polder	WM
Zwarte roodstaart	21 maart	Hove-Lint	DR
Kluut	27 maart	Schelde-Hob. Polder	MM
Fitis	29 maart	Hobokense Polder	LVS, JE, SP
Boerenzwaluw	30 maart	Hobokense Polder	LVS
	30 maart	Mortsel	AV
	30 maart	Edegem	LJ
Gele kwikstaart	30 maart	Hobokense Polder	LVS
	30 maart	Edegem	WVA
Kleine plevier	30 maart	Hoboken	KDK
Boompieper	31 maart	Hobokense Polder	GM
Blauwborst	1 april	Hobokense Polder	DJ
Nachtegaal	6 april	Fort VIII-Hoboken	KD
Oeverzwaluw	11 april	Hobokense Polder	LVS
Huiszwaluw	11 april	Hobokense Polder	LVS
Visdief	11 april	Schelde-Hob. Polder	LVS, WDW, MM
Grasmus	14 april	Hobokense Polder	LVS, MM
Sprinkhaanzanger	14 april	Hobokense Polder	LVS
Tuinfluiter	15 april	Edegem	WVA
Braamsluiper	18 april	Antwerpen	PBI
Bosrietzanger	19 april	Hobokense Polder	DJ
Gekraagde roodstaart	21 april	Hobokense Polder	DJ
Bonte vliegenvanger	23 april	Hove	SVB
Regenwulp	23 april	Hobokense Polder	WDW, LVS
Gierzwaluw	24 april	Mortsel	AV
Koekoek	26 april	Hob Polder en Hove-Lint	LVS,LS
Boomvalk	29 april	Hove	SVB
Kleine karekiet	29 april	Hobokense Polder	BM

Kruisbek

Grijze arendbuiszard 1 ex vloog op 16 april over de Hobokense Polder (WM, BM)
Indische gans 1 ex. ter plaatse in Hobokense Polder op 11 maart (BM, ML)

Halsbandparkiet: tijdens de 2de wintertelling telden we op 25 februari

in totaal 43 ex op de slaappleats in het Kielpark-Antwerpen. Het aantal halsbandparkieten gaat er ook in het Antwerpse duidelijk op vooruit. Bij de vorige telling in december 2016 noteerden we op dezelfde slaappleats 35 ex (WDW, GB).

Carolina-eend: een mannetje pleisterde op 30 maart en op 21 april, samen met een mannetje mandarijn-eend, nabij het UZA -Edegem (UA, PHe).

Mandarijneend: van deze mooie

siervogel waren in totaal 7 paren en 2 mannetjes present in 8 gebieden:

- Hof ter Linden - Edegem, eerst een mannetje op 15 febr. en op 13 maart 1 koppel (LS,PH,JC)
- UZA en Fort V - Edegem: eerst een solitair mannetje, samen met Carolina-eend op 25 maart, en vanaf eind maart 1 koppel (PH, UA, PH)
- Klaverblad - Wilrijk 1 paar 22 maart (WDW)
- Kleine Struisbeekvallei 1 paar op 5 april (LVS, GB)
- Fort V - Edegem 1 koppel op 24 februari (LS)
- Mastvest - Antwerpen 1 mannetje van half februari tot eind maart (PB, MM)
- Den Brandt – Antwerpen 1 mannetje op 7 maart (JV)
- Cleydaelhof - Aartselaar 2 paar in broedbiotoop (FF)

Niet opgenomen in de soortenbespreking: werd niet weerhouden omwille van "niet goedgekeurd bij gebrek aan bewijsstukken": Iberische tijftjaf op 27 maart in HP.

Lentetrekkingen Hobokense Polder: 28 maart tot 10 mei

Ten opzichte van vorige lentetrekkingen slonk het aantal waarnemers van 7 (2016) naar 3: Maarten Mortier, Walter De Weger en Luc Van Schoor.

Mandarijneend - Foto: Johan Claessens

Deze 3 waarnemers namen wel meer teluren voor hun rekening, nl 64 t.o.v. 54 in 2016.

Zoals geweten trekken er in het voorjaar heel wat minder vogels door dan tijdens de herfstperiode. Het uurgemiddelde bedraagt slechts 10% van dat van de najaarstrek. Het was alles bijeen een matig voorjaar met weinig en soms zeer hoge en moeilijk zichtbare trek. Tijdens deze lentetrekkingen was 6 mei de vogelrijkste dag met een uurgemiddelde van 145 doortrekkers én nieuwe dagrecords van gierzwaluw en boerenzwaluw (zie hieronder). Omwille van een globaal overzicht van deze lentetrekkingen worden in de lijst ook gegevens van mei opgenomen.

Bergeend	33 ex	26 april
Zwarte wouw	6 ex	1 mei
Gierzwaluw	267 ex	6 mei
Boerenzwaluw	164 ex	6 mei
Indische gans	2 ex	6 mei

Als spreekwoordelijke "kersjes op de taart" noteerden we tijdens de trekkingen nog volgende andere leuke soorten: purperreiger (3), ooievaar (1), lepelaar (1), visarend (2), havik (2), rode wouw(2), bruine kiekendief (5), boomvalk (2), slechtvalk (3), smelleken (1), zwarte stern (1), groenpootruiter (3), regenwulp (10), tureluur (21), bontbekplevier (1), kleine bonte specht (1), kleine barmstijfs (3)

Waarnemers

AJ	André Janssens
AV	Anton Veters
AVL	André Van Langenhove
AW	Arthur Wuyts
CB	Christoffel Bonte
DJ	Danny Jonckheere
DR	Daniël Rochtus
DVG	Danny VG
ES	Eddie Schild
FF	Frederik Fluyt
FR	Frederick en Rosette Simons
GB	Guy Borremans
GM	Gunther Moens
IVB	Iris Van den Bussche
JC	Johan Claessens
JCe	Jan Celis
JD	Julien Dua
JE	Joris Elst
JP	Joachim Pintens
JV	Jan Vanweyensberghe
JVR	Joris Van Reusel
JVV	John Van de Voorde
KD	Karel Decoene
KDK	Kris De Keersmaecker
KDL	Kathy Delange
KL	Koen Leysen
KM	Koen Maes
LA	Luc Audenaerde
LJ	Leo Janssen
LS	Louis Schramme
LVS	Luc Van Schoor
MH	Marc Hofman
ML	Marnix Lefranc
MM	Maarten Mortier
NS	Niels Schild
PB	Peter Bastiaensen
PBI	Pierre Blockx
PH	Peter Hofman
PHe	Patrick Heivers
PP	Peter Pardoens
RV	Robin Vermylen
RVH	Robbe Van Hoofstat
SB	Stijn Baeten
SD	Sven Dhuyvetter
SL	Sebastian Leys
SP	Sophie Philtjens
SVB	Steven Van den Bussche
SVK	Sonja Van Kerckhove
TS	Tijl Schelfhout
UA	Lesaccount UA F&F2a
VDS	Veerle De Saedeleer
VI	V Isis
WD	Wim Delodder
WDW	Walter De Weger
WK	Wouter Knaepen
WM	Wim Mertens
WS	Wim Stappers
WVA	Wouter Van Assche
WVS	Walter Van Spaendonk